

Jelen tananyag a Szegedi
Tudományegyetemen készült az Európai
Unió támogatásával. Projekt azonosító:
EFOP-3.4.3-16-2016-00014

BEVEZETÉS A *LÉT ÉS IDŐ* OLVASÁSÁBA

Dr. habil. Krémer Sándor

VI. TÉMA: *Lét és idő*: a „gond” mint a jelenvalólét létének értelme (I. szakasz, 6. fejezet)

HATODIK FEJEZET: A gond mint a jelenvalólét léte (333-401)

39. §. A jelenvalólét struktúraegészének eredendő egész-voltára vonatkozó kérdés (333-337)

40. §. A szorongás alapdiszpozíciója mint a jelenvalólét egyik kitüntetett feltárultsága (338-347)

41. §. A jelenvalólét léte mint gond (347-355)

42. §. A jelenvalólét mint gond egzisztenciális interpretációjának igazolása a jelenvalólét preontológiai önértelmezéséből (355-360)

43. §. Jelenvalólét, világiság és realitás (360-377)

44. §. Jelenvalólét, feltárultságok és igazság (377-401)

Jelen témán belül csupán a 39., 40. és a 41. §-kat tárgyalom, mivel **ez a kurzus csupán bevezetés a *Lét és idő* olvasásába**, és nem célozza a mű kimerítő tárgyalását. Amint az olvasóleckét és a videóleckék összességéből is látható, ez a gondolatmenet annak ellenére is kerek egész, hogy nem tartalmazza a megjelölt mű minden részletének elemzését. **Ebben az olvasóleckében csak a 39.§. lényegének rövid összefoglalása történik meg, míg a témához tartozó videóleckék elemzik a 40. és a 41. paragrafusokat.**

HATODIK FEJEZET: A gond mint a jelenvalólét léte (333-401)

39. §. A jelenvalólét struktúraegészének eredendő egész-voltára vonatkozó kérdés (333-337; Az arab számok a § fő gondolati egységeit jelölik.)

1.a.) „A világban-benne-lét eredendően és állandóan egész struktúra” (333.1.1), a kérdés csak az „hogyan határozzuk meg egzisztenciál-ontológiailag a felmutatott struktúraegész egész-voltát?” (333.1.n)

Vagyis az In-der-Welt-sein egész-volta nem kérdéses, ezt már bemutatta Heidegger (vö. 12. §.: 157/1)! Csak ezen egész-mivoltnak az önálló megragadása, ezt az egész-mivoltot külön kiemelő egzisztenciál-ontológiai meghatározása, ennek hogyanja a kérdés most: vagyis az, hogy milyen fenoménben foglalható össze ez az egész-mivolt? (Kell lennie ilyen fenoménnek, hiszen a világban-benne-lét fenoménjének egész-volta már nem kérdéses, és az átlagos mindennapiságban is egészként működik.) Ennek a kérdésnek az egyik konkretizálását itt találjuk: 333/2/1-2.

1.b.) Az egzisztenciális analitika fenomenális talajára, kiindulópontjára, az átlagos mindennapiságra vonatkozó eddigi elemzések tömör összefoglalása: „A jelenvalólét átlagos mindennapisága [...] a hanyatlóan-feltárult, belevetetten-kivetülő világban-benne-lét, amelynek »világ«-hoz kötött létében és a másokkal való együttlétben maga a legsajátabb lenni-tudás a tét.”

2.) „A jelenvalólét léte (a Sorge - K.S.), mely ontológiailag a struktúraegészt mint olyat hordozza, akkor válik számunkra megközelíthetővé, ha teljesen átpillantunk ezen az egészen (a struktúraegészen! – K. S.) egy eredendően egységes fenoménre (Sorge - K.S.), mely már megtalálható az egészben oly módon, hogy minden egyes struktúramozzanat ontológiailag az ő strukturális lehetőségén alapul.” /334.n.3/

Hogyan nem lehet fenomenológiailag eljutni ehhez a fenoménhez (vö.: 334.n-335.1.), azaz melyek a tévutak. Ezek átnézése után a kérdés a következő: „Kivehető-e a jelenvalólét eddigi interpretációjából, hogy önmagának önmagából kiindulva milyen, egyedül alkalmas ontikus-ontológiai megközelítést követeli meg?” (335.1.n.)

3.) „A jelenvalólét ontológiai struktúrájához hozzátartozik a létmegértés. A jelenvalólét, amidőn létezik, létében feltárul önmaga számára. A diszpozíció és a megértés konstituálja e feltráultság létmódját. Van-e a jelenvalólétben olyan megértő diszpozíció, amelyben a jelenvalólét önmaga számára kitüntetett módon feltárult?” (335.2.)

- Úgy tűnik, Heidegger azért a hangoltságban (Befindlichkeit, diszpozíció) keresi a fenomenális kiindulópontot a Dasein létének egzisztenciál-ontológiai megragadásához, mert elsődlegesen a hangoltságban tárul fel a Dasein. A hangoltság módjai közül pedig valószínűleg azért a szorongásra esik a választása, mert ennek nincs konkrét tárgya, mint a félelemnek. (Vö. majd a 40. §-al!)

Kiegészítő megjegyzések a szorongás diszpozíciójához:

A szorongás fenoménjét nagyon komolyan veszi Heidegger, mivel ez biztosítja számára a jelenvalólét létéhez, a gondolhoz vezető fenomenális utat. A fenomenológiában ugyanis nem elég valamit pusztán állítani, hanem a hozzá vezető nem logikai, hanem fenomenális utat is be kell mutatni.

Abból kell kiindulnunk, hogy a szorongásnak nem csupán negatív, hanem pozitív következményei is lehetségesek. A szorongás nem pusztán „hónaljpirosodást” jelent, hanem benne érzelmi és kognitív feldolgozása is megtörténik egy átfogó élménynek. A pszichiáterek szerint legalább három féle szorongás létezik: a.) szorongás jól kivehető okkal (ez közel áll a félelemhez); b.) fóbias szorongás; és c.) pánikbetegség. Ezek közül az első és a második pozitív következményekkel is járhat, és pontosan erre van szüksége Heideggernek.

Tehát a szorongás (akár a frusztráció) elindíthat pozitív folyamatokat, amennyiben személyiségünk új totalizálásához vezethet, és itt léphet be a folyamatba a filozófia. **Valójában Heidegger ugyanezt állítja: a szorongás személyiségünk új totalizálására ad lehetőséget, de csak lehetőséget!** Heidegger azt írja

ugyanis, hogy a „jelenvalólétet visszaveti arra, amiért szorong, a maga tulajdonképpeni világban-benne-lenni-tudására” (343/1/2). - Bizonyos értelemben tehát itt ugyanarról a lehetőségről van szó a heideggeri egzisztenciális analitika összefüggésrendszerén belül, mint amit a saját mindennapi életünkben is tapasztalhatunk. Pontosabban: amit magunk is megkísérelhetünk, ha legalább tudatosítjuk a szorongást: „kihozni rossz helyzetünkől a legjobbat”, és így tenni kezelhetővé a problémát!

Másrészt nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy Heidegger sehol sem állítja, hogy a szorongás lelkileg kellemes lenne! Kizárólag ontológiailag tekinti kitüntetett fenoménnek a szorongást, mert ugyanúgy nem megy el a pszichológia irányába, ahogy az etika irányába sem, bár mindkettő lehetősége többszörösen fennáll a *Lét és idő*ben.

További olvasmányok:

- Fehér M. István: *Martin Heidegger. Egy XX. századi gondolkodó életútja*. Budapest, Göncöl, 1992.
- Kisiel, Th.: *The Genesis of Heidegger's BEING and TIME*. Los Angeles – London, University of California Press, 1995.
- Safranski, R.: *Egy némethoni mester. Heidegger és kora*. Budapest, Európa Kiadó, 2000.

Ellenőrző kérdések:

1. Mi biztosítja a „világban-benne-lét” egész-voltát?
2. Milyen pozitív lehetőségek rejlenek a szorongásban, hogy Heidegger éppen ezt választja a gond fenoménjéhez vezető útként?